

Ikäihmisten asema ja oikeudet

Hollolan kansalliset seniorit

10.9.2024

Tuulikki Petäjaniemi

Me seniorit elämme myöhäiskeski-ikää

- 75-80 –vuotiaiden fyysinen ja älyllinen kyvykkyys on selvästi parempi kuin 30 vuotta sitten vastaavan ikäisillä
- Yhä useampi ikäihminen jatkaa tai haluaisi jatkaa työelämässä henkilökohtaisen eläkeiän jälkeen.

Eläkeläisten työllisyydestä

- Eläkeläisillä on merkitystä työvoiman riittävyyden turvaajana esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalla
- 65-69 –vuotiaiden (heitä on Suomessa 350 000) työllisyysaste 19 %, Muissa pohjoismaissa selvästi enemmän eli 25 % ja Japanissa yli 50 %
- 70 -74 –vuotiaiden työllisyysaste Suomessa 7 %, Ruotsissa 11 % ja Japanissa 34 %
- 65 - 74-vuotiaista 91 000 ansiotyössä vuonna 2020
- Työn joustavuus, mielekkäät tehtävät ja palkan matalampi verotus sekä sopivan kevyt työ lisäävät työn houkuttavuutta

+65-vuotiaiden panoksia yhteiskuntaan

- Käytännöllistä apua aikuisille lapsille antanut yli puolet ja taloudellista apua noin puolet 62–67-vuotiaista. Omille vanhemmilleen 70% antanut käytännöllistä apua.
- Yli puolet omaishoidon sopimuksen tehneistä yli 65-vuotiaita (yht. n. 27 000). Omaishoitajuudessa ei yläikärajaa: on liki 90-vuotiaita, jotka päivittäisessä hoitovastuussa ja sopimus kunnan kanssa. Omaishoidon ja epävirallisen avun kokonaisarvoksi on arvioitu 2 miljardia €/v. Tästä ainakin puolet yli 65-vuotiaiden antamaa.
- Noin 70% isovanhemmista hoitaa lapsenlapsiaan. Isovanhempien panoksen rahalliseksi arvoksi on esitetty 540 milj. €/v, arviointi vaikeaa.
- 40% 65–79-vuotiaista oli tehnyt vapaaehtoistyötä, ja se oli kaikkein aktiivisimpia vapaaehtoistoiminnassa mukana olevia ikäryhmiä.
- 13 kansanedustajaa 200sta oli tämän eduskunnan aloittaessa 65-vuotta täyttäneitä, kunnallisvaaleissa läpi menneistä ehdokkaista vajaa 14% yli 65-vuotiaita.
- Valtiolle, kunnille ja seurakunnille iäkkäiden tulo-, omaisuus- ja kulutusverot. Lahjaverot ja perintöverot.

Lähde: Vanhusasiavaltuutettu

Valtaosa meistä iäkkäistä voi hyvin

- Yli 75-vuotiaista 27,5 % käytti iäkkäiden palveluita, mutta 72,5 % heistä ei käyttänyt näitä palveluita
- Yli 85-vuotiaista 56,4 % käytti iäkkäiden palveluita, mutta 43,6 % heistä ei käyttänyt säännöllisesti näitä palveluita

Vakavaa haittaa aiheuttavat

- liian pienet tulot
- esteelliset asuinympäristöt
- vaikeudet saada tarvitsemiaan sote-palveluita ja yhä useammin myös muita palveluita

Vanhusasiavaltuutetun viime maaliskuussa eduskunnalle antama kertomus koskee ikääntyneiden asemaa ja oikeuksia

- Kertomus sisältää monipuoliset suositukset siitä, miten eduskunta voisi päätöksillään kohentaa ikääntyneiden tilannetta eri elämänalueilla.
- Suositukset koskevat
 - ikääntyneiden aseman parantamista pankkipalveluissa ja asioinnissa, liikenteessä, vaikuttamisessa ja osallistumisessa sekä oikeusturvassa
 - digitalisaatiota
 - sosiaali- ja terveystalouden saatavuutta
 - pienituloisimpien eläkeläisten oikeutta välttämättömään toimeentuloon

Keskimääräinen kokonaiseläke 1 977 euroa kuukaudessa 2023

- Eläkkeensaajien keskimääräinen kokonaiseläke oli 1 977 euroa kuukaudessa vuonna 2023. Naisten keskieläke oli 1 779 euroa ja miesten 2 216 euroa.
- Naisista 70 prosentilla ja miehistä 52 prosentilla eläke oli alle 2 000 euroa.
- Yli 3 000 euron eläkettä sai 12 prosenttia eläkkeensaajista.

Taloudellinen tilanne - varallisuus

- 65–74-vuotiaiden nettovarallisuus oli 292 000 euroa kotitaloutta kohden
 - eli lähes kolmanneksen enemmän kuin väestöllä keskimäärin
- Yli 65-vuotiaista kolme neljännestä asuu velattomassa omistusasunnossa
 - Asumisen ennakointi ja varautuminen

Digiosallisuudesta

- Kuinka hyvin osaa käyttää tietokonetta, erittäin tai melko hyvin
12 + 53 = 65 % (Huomisen kynnyksellä)
- Avustettu digiasiointi ja puolesta asiointi - suomi.fi -palvelu
- Uusi teknologia ei voi olla ainoa vaihtoehto palveluiden tarjoamisessa ja viestinnässä – aina tarvitaan myös mahdollisuus asiointiin kasvokkain tai puhelimitse
- Kunnat koordinoimaan digikoulutusta

Ikäsyrajintää kyselyissä ja mielipidemittauksissa

- Mielipidemittauksissa kyselyjen ikäraja on useimmiten ollut 79 vuotta, joskus 75 vuotta. Nyt osa kyselyiden tekijöistä on nostanut ikärajan 89 vuoteen
- Tuloksista kerrottaessa sanotaan kyselyn osoittavan väestön mielipidettä
- Välillä on korotettava omaa ääntä!

Arjen osallisuudesta

- asumisen ja ympäristön esteettömyys, turvallisuus ja yhteisöllisyys – kaatuminen, kumartuminen, kurottaminen
- asunnoista esteettömiä vain 20 prosenttia
- noin 100 000 ikäihmistä asuu hissittömässä kerrostalossa
- piha oleskelupaikkana tärkeä
- palveluiden toimivuus
 - viisi K: ta eli kauppa, kuntosali, kirjasto, kapakka ja kirkko
- lähipalveluihin enintään yksi kilometri
- julkinen liikenne, taksikortit

Sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuutta pitäisi parantaa

- ikäihmisillä suuri vaikeus saada sosiaali- ja terveyspalveluita, joita ollaan hyvinvointialueilla vielä heikentämässä
- yhteystietoja hyvinvointialueelle ei ole saatavilla kuin verkkosivuilla
- takaisinsoittoa ei tule
- odotusajat palveluihin ovat pitkät
- kotihoidon lyhyet käynnit eivät vastaa iäkkäiden tarpeita
- yksin kotona asuvat muistisairaant henkilöt elävät turvattomina liian vähäisten palveluiden varassa
- julkista liikennettä palvelupisteisiin ei ole

Osallisuus kotihoidossa 1.1.2023 lähtien (lain perustelut)

- Mahdollisimman suuri osa työajasta käytetään asiakkaan luona tai hänen kanssaan tehtävään työhön
- Asiakkaan kohtaaminen ei rajoitu pelkästään mahdollisimman nopeisiin fyysisiin hoitotoimenpiteisiin
- Asiakkaan avustamista tai tukemista ulkoilussa ja kodin ulkopuolella tapahtuvassa asioinnissa sekä sähköiseen asiointiin liittyvien välineiden käytössä tietosuoja huomioon ottaen
- Etäkäynnit eivät voi kokonaan korvata fyysisiä asiakastapaamisia
- Asiakkaalla pitää olla mahdollisuus ylläpitää suhteita muihin ihmisiin
- Kotihoidon tukipalvelut: Osallisuus ja sosiaalista kanssakäymistä edistävä tai tukeva palvelu

Yhtälö, joka ei toimi

- ikääntyneiden lukumäärä on kasvanut, mutta sekä kotihoito että ympärivuorokautinen hoiva ovat vähentyneet
- yhteisöllisen asumisen sisällöstä ja vaatimuksista ei vielä ole oikein selvyyttä
- yhteisöllinen asuminen ei voi korvata ympärivuorokautista hoivaa, jota ikäihmisten kunnon heikentyminen elämän lopulla joka tapauksessa edellyttää
- yhteisöllinen asuminen: tiloissa sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa – yhteiseen käyttöön soveltuvat tilat ja ryhmätoiminta
- ympärivuorokautinen palveluasuminen: tarjolla yhteisöllistä toimintaa

Senioriyhdistysten toiminta lisää hyvinvointia ja antaa mahdollisuuden

- sosiaaliseen kanssakäymiseen eli mahdollisuuden kohdata muita ihmisiä, saada juttuseuraa ja löytää uusia ystäviä

Huomisen kynnyksellä tutkimus: Ikäihmisten suurin ongelma yksinäisyys 27 %, pelkää eniten yksinäisyyttä 29 %

- osallisuuteen eli tunteeseen siitä, että kuuluu johonkin yhteisöön
- ajankohtaistiedon hankkimiseen
- yhdessä liikkumiseen
- digitaitojen kehittämiseen
- erilaisiin kulttuuritapahtumiin ja matkoihin osallistumiseen
- monenlaiseen harrastustoimintaan, jota senioriyhdistykset järjestävät ja tuottavat
- Kuntien kannattaa myöntää senioriyhdistyksille maksuttomat kokoontumistilat ja vuosiavustukset

Ikäihmisten arvostuksen nostaminen on ykkösasia

- Meidät niputetaan kaikki yhdeksi yhtenäiseksi ryhmäksi
- Huomisen kynnyksellä tutkimuksessa 57 % ikäihmisistä koki olevansa toisen luokan kansalaisia
- Kansallisen senioriliiton jäsenkyselyssä 85 % vastaajista nosti Ikäihmisten arvostuksen yhteiskunnassa kaikkein tärkeimmäksi edunvalvonta-asiaksi

Ikäymmärryksen lisääminen yhteiskunnassa

- Perehdytään ikäihmisiä koskevaan faktatietoon
- Kuullaan ikääntyneitä päätöksenteossa
- Huolehditaan siitä, että kyselytutkimuksissa ja muussa tiedon keruussa ei rajata yli 75- tai yli 79-vuotiaita kyselyn ulkopuolelle heidän ikänsä perusteella
- Otetaan ikäihmisten näkökulma huomioon
- Lisätään ikävaikutusten arviointi lainsäädäntöön ja yhteiskunnalliseen päätöksentekoon samaan tapaan kuin lapsivaikutusten arviointi
- Arvostetaan eläkeikäisten kokemusta, näkemystä, ihmistuntemusta, erilaisten tilanteiden hallintaa ja verkostoja

Valtaosa iäkkäistä voi hyvin

- Ikäihmiset ovat aktiivisesti mukana yhteiskunnassa ja tukevat merkittäväillä panoksilla muiden hyvinvointia ja yhteiskunnan toimivuutta.
- Ikäihmisten hoitoon ja hoivaan liittyvien strategioiden rinnalle tarvitaan strategia, jossa ikäihmisiä ei nähdä pelkästään toiminnan kohteina vaan ennen kaikkea aktiivisina toimijoina.